

ALGUNS RECORDS
SOBRE
B. ROSSELLÓ-PÒRCEL

DISCURS LLEGIT EL DIA 6 DE DESEMBRE DE 1984
EN L'ACTE DE RECEPCIÓ PÚBLICA DE

SALVADOR ESPRIU I CASTELLÓ

A LA

REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES
DE BARCELONA

I CONTESTACIÓ DE L'ACADÈMIC NUMERARI

JOAN BASTARDAS I PARERA

BARCELONA

1984

**ALGUNS RECORDS
SOBRE
B. ROSSELLÓ - PÒRCEL**

**DISCURS LLEGIT EL DIA 6 DE DESEMBRE DE 1984
EN L'ACTE DE RECEPCIÓ PÚBLICA DE**

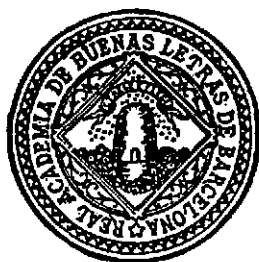
SALVADOR ESPRIU I CASTELLÓ

A LA

**REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES
DE BARCELONA**

I CONTESTACIÓ DE L'ACADÈMIC NUMERARI

JOAN BASTARDAS I PARERA

BARCELONA

1984

Dipòsit legal, B. 41.140 - 1984

Impremta Clarasó, S. A., Villarroel, 15 - 08011 Barcelona

**ALGUNS RECORDS SOBRE
B. ROSSELLÓ-PÒRCEL**

EXCEL·LENTÍSSIM SENYOR PRESIDENT,
EXCEL·LENTÍSSIMS SENYORS ACADÈMICS,
SENYORES I SENYORS,

Vull expressar en primer lloc el meu més profund agraïment per haver estat elegit, amb una unànime liberalitat, com a membre de número d'aquesta de debò alta i tan il·lustre "Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona", existent amb aquest títol, com tothom sap, des de les darres del gener de 1752. Però força abans de la cèdula d'aprovació de Ferran VI ja existia l'Acadèmia, des del 1700, sota el cautelós nom "dels Desconfiats". No ho han estat vostès, sinó ben al contrari, en triar-me com a col·lega, i temo molt que s'hagin equivocat de mig a mig. Però procuraré que no ho lamentin del tot, almenys no fins al tristíssim adjectiu "amargament".

Vinc a ocupar, no sense el dolor que precisaré després, el seient que, en morir, va deixar vacant l'Excm. Sr. Carles Sanllehy i Girona, segon marquès de Caldes de Montbui i comte consort de Solterra. El Sr. Sanllehy va viure noranta-un anys, si no m'equivoco, per la qual no gaire curta vida he de refusar, potser amb gosadia, el qualificatiu de "malaguanyat". Admès en aquesta Acadèmia el 1936, la va presidir des del 1942 al 1954, un període incòmode, no gens fàcil. La va presidir amb summa dignitat i amb discreció, aquesta tal vegada la més rellevant de les moltes qualitats o virtuts del Sr. Sanllehy. La discreció i una informació minuciosa són manifestes als seus llibres "Notas històricas" i "El tratado de Caltabellota", publicats a Barcelona, el 1941 i el 1943, a la impremta "La Hormiga de Oro". Jo els vaig llegir aleshores, ara els he rellegits i sempre els he trobats útils, moderadament amens i profitosos. El marquès va publicar també, el 1933, "La successió de Carles II". I molt més tard, el 1951, "Los descendientes legitimados de Alfonso el Magnánimo en el

trono de Nápoles". Desconec aquests estudis, però no seran de segur inferiors als altres esmentats, d'una noble intenció divulgadora, no pas originals treballs d'investigació.

El Sr. Sanllehy era nét del mític, si no oblidat, senyor Manuel Girona. Mentre era bisbe de Barcelona el Dr. Jaume Català i Albosa, oncle carnal de la meua àvia paterna, el senyor Girona va pagar, crec que ell tot sol, les obres de la fatxada de la nostra catedral. L'altruista senyor va amollar, per a aquella destinació, l'aleshores fabulosa suma de cent mil duros, avui quasi el preu d'una dotzena de badalls de gent que s'avorreix, com vostès ara. La susdita façana va ser alçada segons projectes i dibuixos del segle xv, conservats als arxius diocesans. Honesta i glacial, nua (per sort) d'adorns i sense ànima (com era inevitable que passés, aquí i arreu, en una obra de tal caràcter, realitzada a finals del dinou), potser guanyaria moltíssim si es treien les figures del Crist i els apòstols de l'entrada central i única i eren substituïdes per d'altres encarregades, per exemple, a en Subirachs: recordin Santa Maria del Camino i Montserrat. Tal volta opinaran vostès que en aquest indret el suggeriment no ve a to. Però aprofito acadèmic-barceloninament l'avinentesa i m'afiguro, si hi reeixís, que tornarien a resplendir els diners del senyor Girona i abrillantarien de retruc la no pretensiosa i estimable obra del seu nét.

La cadira del qual vinc a ocupar, com he manifestat abans, amb dolor. Perquè no era jo el cridat a asseure-s'hi, sinó un home jove, savi i bo, el Dr. Antoni Comas i Pujol, mort sobtadament, el 1981, als cinquanta anys. Ell sí que se la mereixia, i no pas jo. Deixeble de Martí de Riquer, la seva bibliografia, només en anunciar-la sense comentaris, m'ompliria quartilles diverses, senceres. L'excés de treball el va matar. L'excessiu treball, potser amb la mica d'ajut de l'enveja, dels tèrbols paranys i de la ingratitude d'algunes mesquines animetes girades contra ell, que era un home modest, franc, lleial, obert, acollidor, generós, magnànim. Però d'una banda era molt vulnerable, per escrupolós i tímid, i d'una altra massa exigent amb si mateix. Molts el plorem i el plorarem, però aquest ens és un magre consol. He al·ludit que renunciava a la tan densa i llarga enumeració de les seves obres, però no puc ni dec silenciar, si se'm permet la paraula, el magne llibre en el qual estudia i ens explica les lletres i les institucions de cultura del nostre segle XVIII, quart volum (primer de la part moderna: n'havia d'escriure dos més) de la mai prou alabada, aplaudida, admirada, monumental "Història de la Literatura Catalana", dirigida i començada a publicar, des de l'any 1964, si no m'erro, pel nostre President. Com vostès saben, el Dr. Comas, que va ser també un patriota català sense tara ni por, va aplicar una bona part del capítol tercer de

l'esmentat volum, de la pàgina 76 a la 103, a l'examen dels entrebancs i de la feina d'aquesta Acadèmia, al llarg de la dilatada època de la seva fundació i de la seva caminada dintre aquell període, mentre va alenar el segle de què allí tracta i es va sentir o prolongar el seu eco. I, quant a la resta del llibre, sols un gran i alhora rigorós patriota com el Dr. Comas podia treure tant de suc i de bruc al nostre eixarreït segle XVIII, en essència prim com una orel·la de gat.

Com que tothom, amb encert o no, em considera un tètric (i són llòbregues les circumstàncies), crec que aquí, a més de la mort del Dr. Comas, he de deplorar la del senyor Guillem Díaz-Plaja, el nostre amic, que va pertànyer a aquesta modèlica Institució i a gairebé totes les altres. Aquest recent traspàs m'obre camí per traslladar-me al ja llunyà (el cinc de gener de 1938, al Brull) de Bartomeu Rosselló i Porcel, en la vida civil, i en la literària, i per sempre més, "B. Rosselló-Pòrcel". Tenia vint-i-quatre anys en deixar-nos, era nascut a Ciutat de Mallorca, fill del senyor Vicenç, un probe marxant (em penso) d'exigües mercaderies, i de la senyora Francesca, una "dona de sa casa" (de la qual el noi estava molt emmarat), i deixeble predilecte de Gabriel Alomar. Els amics li deien "Tomeu". Jo, més aviat o gairebé sempre, "Rosselló". Era de constitució física fràgil, nerviós per herència materna, de boca grossa i amb facilitat riallera, el crani gran, d'estatura mitjana, rossenc i d'ulls blavosos. Portava ulleres, que "ajudaven" el seu tipus d'intel·lectual. Vivia, a la seva ciutat, al carrer de Son Espanyolet, en un barri menestral (jo, però, no hi vaig ser mai). A Barcelona, a la Residència d'Estudiants. Ens vàrem tractar molt, però només a la Universitat i durant el cèlebre creuer de dòcils escolars i professors selectes per la Mediterrània. Va ser operat d'urgència d'apendicitis, pel Dr. Llorenç Garcia-Tornel i de Carrós o Carròs, a la Creu Roja: allí vàrem conèixer la seva mare, una doneta desnerida, apocada, temorega i insignificant. En resum, i parlo amb justesa i amb la meva màxima cordialitat, una magnífica mare. Respecte al pare, va venir a Barcelona, acabada la guerra civil, per un parell o tres de dies, per assabentar-se dels detalls dels últims del seu fill. Diria, però no ho juraria, que era un sexagenari fregant la setantena, un illenc de la mena dels recelosos, no gens emotiu, amb una autocreença de disert, censurat, circumspecte i amb molt d'enteniment. Pujava amb satisfacció pel sender dels pròspers nous. Acomplida la missió sense tocar el tema sagrat dels cèntims, per les prescrites despeses, se'n va anar, i després un total silenci: per ell, el seu fill era ben enterrat al precari nínxol on havia anat a raure. Sí, un total silenci. Sols sabem que, de la curta família d'en Rosselló, que tenia un esquerp, inconegut, indiferent germà, en Vicenç, potser mestre nacional, no queda ningú.

El nostre amic era molt simpàtic i agradable però no pas d'una bellesa apol·línia, ni de lluny. Era senzill, ingenu, una mica infantil o d'una adolescència allargassada. L'atreien les dones joves i boniques, i això, gràcies a Déu, era ben natural, ja em dispensaran, però el tracte amb elles era infinitament més difícil que ara, era ple de destorbs i obstacles. Amb les nostres companyes d'estudis hi havia una embridada cordialitat, com si ens vigilés de sotamà la benèvola imatge de la Divina Pastora. En Rosselló era molt bon xicot. En les nostres inacabables converses s'abrandava amb freqüència, però s'aquietava de seguida i reia: tenia el riure fàcil. Tots érem aleshores republicans. Ara, en tot el país, sols en som jo i alguna molt groguenca i quasi evaporada fotografia, segons el procediment de la daguerreotípia, del senyor Estanislau Figueres. En Rosselló se sentia proletari i es proclamava de la flamarada. Li somrèiem, i ni ell mateix no es feia gens de cas.

En Rosselló va ser un exemplar deixeble dels teatins de Palma i després va passar a l'Institut, on va caure sota l'amistosa fèrula (i no hi ha, en aquesta ocasió, cap contradicció en aquests termes) de Gabriel Alomar, com ja he dit. Gràcies a una minsa beca de la Diputació mallorquina, si no m'equivoco, Rosselló va poder seguir a Barcelona els seus estudis universitaris i es va graduar en Lletres Romàniques o Modernes (no estic segur de la denominació) a començaments de l'estiu de 1935. L'any anterior va anar a la Universitat estiuenca de Santander, a la Magdalena, on va conèixer Unamuno. Em diu en una carta del sis d'agost: "Només t'avançaré que avui matí he estat parlant —jo sol— una hora amb l'Unamuno, que l'Unamuno m'ha parlat —ell sempre, gairebé, és clar!— de coses essencials, sí, noi, essencials (m'ha parlat d'agricultura, però...)." I més avall: "Després m'ha llegit versos inèdits: hi sortien Déu, la seva dona i —sobretot— ell, ell amb aquesta formidable i perillosa personalitat. Tot serà bo per més de dues i tres converses." Així, amb aquesta encantadora espontaneïtat, escrivia i parlava en Rosselló. El vint-i-quatre d'octubre m'envia una carta des de Madrid i em dóna la seva adreça: "Escuela Internacional Española", Ricardo Fuente, 5. Tria com a tema de la seva tesi doctoral "El estilo de Gracián" i afegeix: "Llarg i difícil. Però, si me'n surto bé, i és probable, tinc molts camins oberts. Ho veig clar."

El vuit de desembre m'escriu: "Deies de l'edició del meu llibre. No saps com t'agrairia que això rutilés. Imagina't. Aquests versos són per a mi, a hores d'ara, una angúnia. Són un passat sense enterrar. Necessito publicar-los per començar l'OBRA NOVA. Gairebé no escric per culpa llur. He començat un sonet que vol descriure aquesta tortura:

*El vehement silenci que ara em té
i m'allunya la força del combat
em desvetlla a la dura majestat
de les paraules que demà diré.*

*Recordaré els sospirs, els crits, els cants
d'aquesta desfermada força muda
dels records implacables, veu perduda
en camins angoixosos i llunyans.*

Fins això està sense acabar." I, que jo sàpiga, no ho va pas arrodonir. Una llàstima.

Lluita també per decidir el nom del llibre i del seu propi. El divuit de març de 1936 vol firmar el llibre, que es dirà "Fira encesa", Rosselló Pòrcel, sense B. ni guió. Però potser tres dies més tard canvia el títol del llibre. M'escríu: "Al Niàgara la Fira Encesa! Posem-hi, si et plau, i em sembla que serà més del teu gust, Arbre de flames. Va bé? És més *natural* (sic), més potent, i no evoca l'Exposició del 88 (jo ja veia la Regent o qui sigui a la Barcelona fi de segle). No, no. Arbre de flames. És més salvatge, bíblic, i jo tinc un gran amor per tota mena de focs. Sóc una mica valencià, tracaire, multitudinari, profètic, desèrtic, cridaner, infantívol, etc."

Rosselló tenia una molt desvetllada cura dels seus versos. A la mateixa carta m'adverteix: "Per res del món no toquis «alfabegueres». Aquesta r vostra m'horroritza. No m'hi sé avenir. És un mallorquinisme dels més íntims. Més: a Mallorca diem «aufabegueres». Basti la l postissa, que aquesta sí és necessària i millora el so." I, a pesar d'aquest últim concessiu criteri, jo li he respectat "aufabegueres".

És així com es fa un poeta. Així i llegint sense parar. El dinou de juliol de 1935 m'escríu des de Palma: "Del descans de què em parles, no hi crec massa. Jo també pensava i creia urgents llargues jagudes mirant el cel. Però ja em tens llegint Valéry Larbaud, Bellessort, Montaigne i altres individus que no anomenaré. Regirant llibres vells i torrant-me el menys que puc." La seva darrera carta és des de Madrid, del nou de maig de 1936. Darrera, em sembla, però no ho puc assegurar. M'hi diu: "La Facultat (és la de Barcelona), per boca Valbuena (sic), m'ofereix una plaça d'ajudant per l'any que ve. Què et sembla? En primer lloc, que consti que em sento afalagat. M'ho devien, i ja ho tinc." Però aquest oferiment xoca amb el seu projecte "d'estar *dos* anys a Madrid". Allí

tenia la situació econòmica modestament solucionada. Carta des de Palma, el primer d'agost de 1935: "Qüestió econòmica per a l'any que ve: completament solucionada. Fa uns quants dies he rebut una carta de Dámaso Alonso. Una carta gentilíssima, de veres amable. Ha fet gestions a Madrid per mi. Estic, de fet, col·locat al «Colegio Internacional», no sé què diables és això, com a professor de llengua i literatura castellana (sic), amb un sou de 300 (pessetes) i escaig al mes. Vaig tenir, ja ho suposes, una forta alegria. La beca, que està en perspectiva, i això, m'arrodoneixen un sou força regular per mí (sic), proletari, que amb les traduccions que em doni la gana de fer m'estabilitzen plenament. Finides, doncs, les meves angúnies, que més que «meves», personals, eren familiars. Em destarota més veure la cara de la meva mare, que tremola per la sort filial, que aquesta mateixa sort." Per aquell temps acomplia un encàrrec de Joan Estelrich per a la "Bernat Metge": la traducció de "De suppliciis et de signis" de Ciceró. M'escrivi: "Has endevinat (no era un logogrif) que tot és afer de monei (sic, amb deliberada broma). Lleu sí que no ho és. Greu, i molt. La llauna més gran que he vist. Té la compensació que ningú no el llegirà mai i no podran fer-me'n retret. Però quina feineta!" He estat del tot fidel en la transcripció d'aquests fragments epistolars. He endreçat, però, alguns lleus descuits ortogràfics i la puntuació i els accents, perquè Rosselló, com era de llei, m'escrivia a raig, sense mirar-s'hi. He suprimit només un exabrupte, graciós i innocent, però, avui per avui, no repetible.

I així era i així vivia en Rosselló, l'home-xicot que de 1931 a 1937 ens ha regalat, per sempre, mentre el català duri, "Inici de campana", "L'estiu ple de sedes", "Pluja brodada", "Compliment a Mercedes", "Auca", "El captiu", "A Mallorca, durant la guerra civil", "En la meva mort" i una trentena (almenys!) de petites meravelles més. Així era i així vivia en Rosselló, innovador i alhora tan arrelat a la tradició de Mallorca i de l'escola mallorquina, que un bon dia, potser durant l'estiu de 1934, em va enviar una oda sàfica que, si m'ho permeten, ara els llegiré:

ODA SÀFICA DEL JARDÍ PROP DEL MAR

*Sota la blava corba s'incendia
plena la llum del cel mediterrani.
Vibra en les altes claredats, augusta,
l'hora en silenci.*

*Les fulgideses tremoloses tallen
a la ribera vives transparències.
I els verds més càlids de la palma triomfen
vora les ones.*

*Clares pureses, nimbes de fulgència,
hàlit de bàlsams, el jardí cisella.
Urnes de vida, de color i estuvi
lluen intactes.*

*Roses i mirtes en desmai voltant-lo,
entre les llums en lluita s'alça el ritme
de vella imatge del discòbol, pura
força serena.*

*Oh bell misteri de l'hora propícia!
El temps trencava la forma perfecta.
Àtica imatge ràpida fugia
d'àuries abelles.*

Aquesta oda, potser del tot inconeguda, menyspreada per l'autor, tal vegada tòpica però amb l'esclat i la resplandor d'una vivíssima i acolorida llum, l'hauria haguda d'escriure el senyor Gabriel Miró i Ferrer, pertanyent a la nostra àrea lingüística, si hagués estat poeta en vers i si n'hagués estat capaç. I en podria estar ben content.

Com vostès saben, Rosselló va publicar en vida dos breus reculls lírics. El primer, "Nou poemes", i aquest és el nombre que conté l'aplec, i el segon, "Quadern de sonets", amb onze poemes i no pas dotze, com es va esllavissar, no entenc com, al meu poema de l'edició a càrrec de l'"Editorial Moll", sortida el 1975. Just m'acabo d'adonar del disbarat, del qual em faig únic responsable, i en tinc un fort disgust. Mort ja Rosselló, però dintre l'any 1938, les "Edicions de la Residència d'Estudiants" varen publicar, sense cap intervenció ni esment per la meua banda, la seva obra mestra, "Imitació del foc", un títol ignorat per mi i que plaïa tant al Dr. Carles Riba. El llibre em va ser dedicat sencer, per voluntat expressa i reiterada d'en Rosselló, segons em va assegurar el seu confident de les darreres hores, l'humanista i assagista Eduard Valentí i Fiol, que també és mort. Suposo que vostès s'imaginaran la meua complexa sorpresa i els meus sentiments. Perquè no he d'ocultar que en Rosselló i jo ens havíem distanciat, circumstancialment, força. "Imitació del foc" és dividida en tres parts: "Fira encesa", amb divuit poemes (en conjunt, els meus predilectes), "Rosa secreta", amb sis, entre els quals "A Mallorca, durant la guerra civil", el cim de la poesia rosselloniana, i "Arbre de flames", amb sis més, entre els quals "El captiu", el preferit de l'autor, que se'l dedicava a ell mateix, que mai dels mais no dedicaria a ningú, com repetidament m'havia afirmat. "Imitació del foc" consta, doncs, de trenta poemes. Però em sembla que cal remarcar que "Fragment al camp",

“Tragedia spettacolosa” i “El captiu” estan dividits, cada un d’ells, en dues parts, numerades o distingides amb xifres romanes.

I ara una seriosa advertència als erudits. Rosselló va ser molt precoç. Als onze o dotze anys, al col·legi dels teatins, ja escrivia versos en castellà i en palmèsà, aquests darrers sobre costums i festes locals o només de la ciutat: els seus pares n’estaven embadalits, i varen ser els únics poemes que del seu fill entenien, la bona i pobra gent. Als quinze i als setze anys Rosselló publicava, al periòdic en castellà “El Día”, de la capital de la seva illa, set articles sobre “Jovellanos y Mallorca” i vuit sobre “El abate Cladera”, que ell sabia qui dintre va ser. Més tard, em penso que al mateix diari, una munió d’articles sobre “El periodismo en Mallorca”, que confesso que mai no m’he vist amb ànim d’investir. I així podria engegar i adobar una extensa llista. “Rosselló abans de Rosselló” és abundantíssim i atapeïdíssim, tant com és de breu el vàlid i egregi Rosselló. Jo demanaria, si gosava, per al primer, un absolut i piadós oblit. Però els benemèrits erudits tenen memòria, i no hi ha cap arma defensiva ni ofensiva contra aquesta tan excelsa potència de l’ànima. Els demano, doncs, la màxima sensibilitat i el respecte màxim. Que tinguin tothora present la magistral lliçó donada, analitzant un poema de Rosselló, pel Dr. Josep Romeu i Figueras, encara que aprendre aquesta lliçó es prou difícil, perquè l’anomenat, a més de distingidíssim estudiós, és un molt excel·lent poeta. En tot cas, els marmessors morals (no n’hi ha de legals) de Rosselló no estem disposats a facilitar, mai i a ningú, l’accés al coneixement de l’obra d’aquell portentós minyonet i incessant treballador però molt immadur adolescent.

I expresso de nou, en acabar, la meua gratitud a tots els membres de la “Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona” i, d’una manera especial, als Excms. Srs. President i Secretari, que amb tanta comprensió m’han fet més fàcil aquest acte. Moltes gràcies també al Dr. Joan Bastardas, al Sr. Joan Perucho i al Dr. Miquel Tarradell, que varen presentar la proposta de la meua candidatura, i a vostès, senyores i senyors, que amb tanta delicada paciència m’han volgut escoltar. Però no esborrin del seu pensament, els ho prego, les clares personalitats del senyor Carles Sanllehy i Girona, marquès de Caldes de Montbui, del senyor Guillem Díaz-Plaja i del doctor Antoni Comas i Pujol. Era aquest darrer el qui els havia d’haver parlat, avui o un altre dia, probablement molt abans. Demano per a ells un reverenciós, elegant, emocionat silenci.

SALVADOR ESPRIU

Barcelona, agost de 1984.

DISCURS DE CONTESTACIÓ

DE

JOAN BASTARDAS I PARERA

EXCEL·LENTÍSSIM SENYOR PRESIDENT,
SENYORS ACADÈMICS,
SENYORES I SENYORS:

En bona retòrica els discursos de contestació en la recepció d'un nou acadèmic haurien de constar de quatre parts. En la primera jo hauria d'expressar amb mots vehements la satisfacció que sento pel fet d'haver estat designat pels meus companys a un tan alt honor com és el de contestar el discurs del senyor Espriu. Certament quan em fou comunicat que es faria una proposta en aquest sentit, la cosa em va fer goig; però vaig sentir també un cert temor. Del goig no cal parlar-ne. Allò que em fa por és que, desert de seny i de consell, no esberli el carro pel pedregar com, diuen, un dia féu l'Altíssim.

Després de l'exordi hauria de parlar dels mèrits del senyor Espriu que han fet que l'Acadèmia volgués que fos un dels seus. Per sort no se'm demana que faci un assaig o una glossa de la seva obra. Ni seria possible fer-ho en pocs minuts ni tal vegada sigui jo entre els acadèmics la persona més preparada. Així i tot la cosa és ben difícil. Perquè, en encarar-me amb la personalitat de Salvador Espriu, de què he de parlar? Del seu talent? Del seu art puríssim posat al servei de tot allò que és noble? He d'explicar que ell, Salvador Espriu, és el que els romans anomenaven un poeta docte: *praestantissimus et doctissimus poeta*, o he de parlar del seu dur i esforçat afany en la recerca de l'expressió literària? Cal que parli de la força del seu verb que exhorta i guia el seu poble, i no diu que és bo allò que l'endemà se'ns mostra manifestament dolent? O hauria de parlar més aviat del seu únic poema que és una llarga i lúcida meditació sobre la mort i una reflexió, alhora elegíaca i metafísica, sobre la desolació humana i també un clam per la pau entre germans i per la justícia i la llibertat? Un sol cant, continu i sense treva, interromput ara per un sarcasme greu, adés per una fina ironia sovint impregnada de compassió. No,

i tampoc no seria possible —i potser ni encertat ni convenient— de reunir i resumir ara allò que homes savis i prudents ja han dit sobre l'obra d'Espriu.

Per la meva part no fóra gens assenyat de pretendre parlar aquí dels mèrits de Salvador Espriu. I ben mirat abans de parlar dels mèrits d'un poeta hauríem d'esbrinar si és veritat allò que diu Plató: que no és per un art conscient que parlen els poetes sinó per una força divina. Naturalment jo filòleg eixut i positivista que sé que res no és donat als mortals sense un gran esforç i que pretenc saber que el veritable poeta —no el qui juga a ser-ho— és avui més que mai solament aquell que té coses importants a dir i sap dir-les als altres homes bellament, i sap dir-les bellament perquè n'ha adquirit l'art en un aprenentatge sense treva, no poc estar d'acord amb Plató. I tanmateix penso que hi ha coses que no es poden explicar sense la intervenció d'una força divina. Vull dir que no em sembla que sense la intervenció d'aquesta força divina pugui ésser descrita la desolació del poble amb aquests mots, tan hermèticament diàfans: *Les barques de Sinera/ no surten més/ perquè els camins de l'aigua/ són fets malbé.*

Rera l'aparent simplicitat d'aquestes paraules s'amaga la força meravellosa de la poesia i parlar d'això —d'aquesta força meravellosa— més aviat fa por. Així, més que parlar dels mèrits prefereixo, doncs, dir alguna cosa sobre el gran deute que tots hem contret envers Salvador Espriu. Ara penseu, senyores i senyors, que sortirà allò que ja sap tothom: que el poeta ha viscut per salvar-nos els mots. Sí, és cert i cal parlar-ne, i cal parlar-ne precisament perquè tothom ho sap, fins i tot les pedres. Perquè aquí es produeix una de les més grans meravelles: com ha estat possible que el seu art d'elaboració no gens planera, de simbologia complexa i d'allusions recòndites, docte i savi, hagi arribat a l'ànima del seu poble i l'hagi pogut commoure. Certament per comprendre la poesia no és pas necessari entendre-la, com no és necessari entendre Ausiàs March per copsar-ne la seva bellesa. És per la força dels mots que el poble comprèn el llenguatge enigmàtic del profeta que clama, renya i guia. Fa ben poc m'han impressionat unes paraules de Giuseppe Ungaretti recollides per Josep Maria Castellet, dites fent referència a la nostra poesia. I m'han impressionat perquè diuen bellament allò que sent i viu el nostre poble: "sense la llengua" diu Ungaretti "no hi ha poble, no existeix el país— i la llengua són els mots, la paraula dita, cantada"; i afirma també que és a través del cant que vam recuperar una pàtria, i encara que si salvem la poesia, el ritme de la llengua (el so de la llengua, el ritme del vers, el càntic) res no podrà aniquilar-nos. Certament no està a l'abast de tothom

comprendre que tenim una pàtria que ha estat servada per la força del càntic. I gran és en aquest sentit el deute que hem contret envers Salvador Espriu. Un deute que no seria vergonyós sinó vergonyosíssim si nosaltres no el reconeixíem aquí i aquí no el proclamàvem.

En aquest acte cal dir, a més, una altra cosa. Quatre anys enrera el senyor Espriu va ésser investit doctor *honoris causa* de la Universitat de Barcelona i des d'avui és membre numerari d'aquesta vella Acadèmia. Si ha acceptat d'ésser una cosa i l'altra és, com ell ha dit en més d'una ocasió, perquè creu en aquestes institucions i en llurs homes, com hi creia el senyor Rubió en circumstàncies més desencoratjadores. Jo m'atreiria a dir que hi creu més que molts de nosaltres i voldria que aquesta creença seva ens servís d'estímul i ens fes recobrar esperances massa esllanguides.

En bona retòrica la tercera part d'aquest meu discurs de contestació hauria d'estar dedicada precisament a contestar el discurs de recepció pronunciat pel senyor Espriu. Però jo no crec que sigui menester ni de comentar-lo, ni de glossar-lo, ni tan sols de lloar-lo: el discurs ell tot sol és defensa. El que sí que cal és donar-li'n les gràcies, perquè ens fa més entranyable i més nostra la poesia de Rosselló-Pòrcel, l'amic tan sovint evocat per l'amic: *Estimat Rosselló/ si podies/ venir/ amb la barca/ del temps/ amb vent/ de llevant.*

Jo no sóc dels qui creuen que les notícies biogràfiques d'un poeta o el saber com era personalment són coses que ajuden ben poc a comprendre la seva obra, el fruit de la seva personalitat. Més que qualsevol altra cosa a mi m'interessa l'home. Quan llegim un poema de Salvat-Papasseit —per posar un exemple extrem—, no és pas el mateix saber o no saber que l'autor havia nascut a la Barceloneta i havia guardat fusta al moll. Tornant al discurs, potser no semblarà del tot inoportú que jo hi faci un retret: tot llegint-lo fa la impressió que el seu autor sap moltes més coses que les que diu. Les dirà quan li plagui i cregui bo de fer-ho. Però en voldríem saber més. Si el senyor Espriu m'ho permet li diré que en volem saber més. Prenent com a motiu de la seva dissertació la inoblidable figura de Rosselló, Espriu ha volgut en aquest acte fer un discurs acadèmic. Això també cal agrair-li, però no és cap cosa sorprenent pel qui en sap la trajectòria universitària i coneix els projectes que s'estruncaren quan foren trencats els camins del mar. Fruit de la seva vocació docent i investigadora, jo encara ara, per a la història del pròxim orient antic, consulto un excel·lent manual de Salvador Espriu, "llicenciat en Història antiga per la Universitat de Barcelona". Heus ací un tema sobre el qual

no em vull allargar: no fou possible que les generacions més joves gaudissin del seu mestratge directe a les aules.

Dit això, em resta solament de pronunciar les paraules rituals de benvinguda. Però també la cosa m'és entrebancosa. Certament, la satisfacció de l'Acadèmia és gran i res no pot enterbolir la nostra alegria. Però l'home no pot sentir-se ni tan sols per un moment feliç si no és en companyia d'aquells que estima. I jo avui més que mai enyoro Antoni Comas, el nostre Antoni Comas, i penso en el meu antic company de pupitre escolar, Nani Valls, que ara, amb el seu immens somriure, hauria "arrencat de fagot i timbales" i "fet el xim-xim condigne". Jo respectuós amb el codi acadèmic he de limitar-me a dir: "Senyor Espriu, benvingut entre nosaltres! Per molts anys!"